

**"Vem ska tro
på mig?"***

* Citat från kvinnojouren Måna i Strängnäs

Mäns våld mot kvinnor och annat våld i nära relationer

**Ett projekt för att utveckla Moderaternas politik mot mäns
våld mot kvinnor och annat våld i nära relationer.**

Andreas Norlén, Ewa Thalén Finné, riksdagsledamöter (M)

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	1
1. INLEDNING	2
1.1 ETT ALLVARLIGT SAMHÄLLSPROBLEM.....	2
1.2 OM KVINNOR OCH MÄN.....	3
1.3 DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	3
2. AKUTSITUATIONEN	7
2.1 FLYTTA PÅ MANNEN!.....	7
2.2 HÄMTA KVINNANS TILLHÖRIGHETER!.....	8
2.3 SAMARBETA MER MELLAN KOMMUNERNA!.....	9
2.4 ETT MISSHANDELS-KIT FÖR HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN.....	10
3. RÄTTSPROCESSEN	11
3.1 BEMÖTANDET.....	11
3.2 HÖJ STATUSEN INOM POLISKÅREN!.....	11
3.3 RÄTTSHJÄLP VID BODELNING.....	12
3.4 RELATIONSVÅLDSCENTRA.....	12
3.5 EN "RESULTATPENG" FÖR POLISEN.....	13
3.6 SKYDDA IDENTITETEN!.....	14
3.7 FLER STRUKTURERADE RISKBEDÖMNINGAR!.....	15
3.8 KLASSISKT POLISARBETE MOT KONTAKTFÖRBUDSÖVERTRÄDELSER.....	16
3.9 NÄRSTÅENDEMEDDELANDEN.....	17
3.10 SÄRSKILD FÖRETRÄDARE FÖR BARN.....	17
3.11 TA DEN PSYKISKA MISSHANDELN PÅ ALLVAR!.....	18
4. VÄGEN FRAMÅT	20
4.1 HJÄLP KVINNAN ATT SKAFFA EN NY BOSTAD!.....	20
4.2 KAN RÄTTSVÄSENDET MISSBRUKAS?.....	20
4.3 BARNEN.....	21
4.4 BEHANDLING FÖR DEN SOM MISSHANDLAR.....	22
5. ANDRA FRÅGOR	23
5.1 FUNKTIONSNEDSÄTTA.....	23
5.2 HEDERSRELATERAD BROTTSLIGHET.....	24
5.3 KVINNOIMPORTEN.....	24
5.4 PROJEKTSJUKAN.....	25
5.5 FÖREBYGGANDE ARBETE.....	26
6. 50 FÖRSLAG MOT VÅLD I NÄRA RELATIONER	27
7. GENOMFÖRDA BESÖK	31

1. INLEDNING

1.1 Ett allvarligt samhällsproblem

Som ett av världens mest jämställda länder vill många tro att mäns våld mot kvinnor och annat våld i nära relationer är ett problem som vi i stort lämnat bakom oss i Sverige. Problemet är dock alltså mycket omfattande. Varje år dödas i genomsnitt 17 kvinnor i Sverige av en man som de har eller har haft en kärleksrelation till. Långt fler utsätts för våld och andra grova kränkningar. År 2009 anmäldes 2 657 fall av grov kvinnofridskränkning och man räknar med ett mycket stort mörkertal. Enligt BRÅ:s trygghetsundersökning utsätts så många som 60 000 svenska kvinnor varje år för våld av en närstående man. Problemet drabbar även en mycket stor grupp barn; Rädda Barnen uppskattar att uppemot 190 000 barn bevittnar våld i hemmet varje år. För att undkomma en före detta närstående man har cirka 1000 svenska kvinnor och barn den högsta graden av identitetsskydd – sk kvarskrivning – och lever gömda i sitt eget land. Skolverket bedömer att över 4 800 barn och ungdomar lever med skyddade personuppgifter. Mäns våld mot kvinnor är alltså inte ett problem ”någon annanstans” utan alltså ett allvarligt och utbrett problem i vårt land.

Att arbeta mot våld i nära relationer är både en frihetsfråga och en fråga om att rättsstaten alltid måste skydda dem som är mest utsatta. Det är Moderaternas ansvar som samhällsbärande parti att säkerställa att alla medborgare får det skydd de har rätt till. Statsminister Fredrik Reinfeldt har ägnat ett stort antal resor samt sitt jultal 2011 åt att uppmärksamma detta samhällsproblem. I samband med jultalet presenterades nio initiativ mot våld i nära relationer. Dessa stämmer väl överens med de förslag vi presenterar i denna rapport.

Inom Moderaterna finns ett starkt intresse för frågor som rör jämställdhet och mäns våld mot kvinnor är en prioriterad jämställdhetsfråga. Därför är det en naturlig del av vår förnyelseprocess att vi riktat vår uppmärksamhet mot den verklighet som möter de våldsdrabbade och de engagerade människor som arbetar för att hjälpa dem.

Under år 2011 har projektet ”Vem ska tro på mig? Mäns våld mot kvinnor och annat våld i nära relationer” genomförts. Projektet är en del av Moderaternas politikutveckling och har genomförts av riksdagsledamöterna Andreas Norlén, Östergötland, och Ewa Thalén Finné, Skåne. Förslagen i rapporten är arbetsgruppens egna. Alla reformer, även de som förs fram i denna rapport, måste alltid prövas mot vad de offentliga finanserna och samhällsekonomin medger.

Projektet har byggt på en brett upplagd besöksverksamhet som fört oss från söder till norr, från öster till väster. (En besökslista finns i slutet av rapporten.) Vi har träffat åtskilliga personer som på olika sätt är engagerade i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och annat våld i nära relationer. Vi har besökt kvinnojourer, hälso- och sjukvården, socialtjänsten, polisen, åklagare och många andra. Vid dessa besök har vi lyssnat på erfarenheter, synpunkter och förslag och har därigenom fått ny kunskap om hur verkligheten ser ut och uppslag till nya politiska initiativ.

Syftet med den här rapporten är att berätta om en del av de verklighetsbilder vi fått och att presentera vad som har blivit 50 konkreta förslag till hur politiken mot våld i nära relationer kan förbättras.

1.2 Om kvinnor och män

Vi talar i rapporten ibland om ”mäns våld mot kvinnor och annat våld i nära relationer”, men oftast skriver vi enbart ”våld i nära relationer” eller ”relationsvåld”. Relationsvåld drabbar både kvinnor och män i såväl hetero- som homosexuella relationer och därför menar vi att den vidare benämningen ”våld i nära relationer” är att föredra.

Å andra sidan är rapporten skriven med utgångspunkt i situationen att en kvinna utsätts för våld av en man. Vi talar därför om kvinnan som den drabbade och om mannen som förövare. Skälet är att det finns starka belägg för att hävda att kvinnor är betydligt mer utsatta än män för våld i nära relationer.

Vi har bett Riksdagens utredningstjänst att göra en sammanställning av forskningsläget när det gäller mäns utsatthet för relationsvåld (dnr 2011:779). I Sverige har inte så mycket forskning i ämnet bedrivits, men utomlands, inte minst i USA, har en hel del studier genomförts. Resultaten mellan olika studier är skiftande och det är därför svårt att dra några entydiga slutsatser om den exakta omfattningen av relationsvåldet mot män. Att påtagligt fler kvinnor än män drabbas av relationsvåld tycks dock stå klart.

De förslag vi för fram kan självklart användas också för att skydda och hjälpa män som utsätts för våld i en nära relation.

1.3 De viktigaste förslagen

Vi presenterar i följande avsnitt av rapporten 50 förslag. Förslagen syftar i första hand till att åstadkomma konkreta förbättringar för alla som utsätts för våld i en nära relation. I rapporten har vi valt att fokusera på hjälp och stöd till alla som drabbas av relationsvåld och vi menar att det finns stort utrymme för förbättringar. Rapporten handlar i mindre utsträckning om förebyggande åtgärder, även om vi nämner något också om det. Det förebyggande arbetet har självklart mycket stor betydelse, men någon avgränsning måste göras.

Här följer de viktigaste förslagen som vi vill lyfta fram.

- Flytta på mannen!

Om en person misstänks för relationsvåld, men av något skäl inte kan häktas, menar vi att utgångspunkten ändå måste vara att han under utredningstiden inte ska vistas i paret's gemensamma bostad. Den drabbade ska inte behöva möta gärningsmannen och inte heller behöva lämna sitt hem. I sådana situationer bör besöksförbud i egen bostad kunna

meddelas. Lösningen behöver inte vara mer komplicerad än att socialtjänsten skapar ett jourboende för män som ska lyftas bort från det egna hemmet.

Konkreta förslag:

- Se över åklagarnas och domstolarnas praxis vad gäller anhållande och häktning vid misstanke om relationsvåld. Om anhållande- och häktningspraxis visar sig vara restriktiv bör Åklagarmyndigheten få i uppdrag att utveckla sitt arbete med dessa frågor.
- Den som misstänks för relationsvåld ska i normalfallet inte vistas i parets gemensamma bostad under utredningstiden. Kan den misstänkte inte häktas bör besöksförbud i egen bostad kunna meddelas.
- Skapa jourboenden dit personer som ålagts besöksförbud i egen bostad kan hänvisas.
- Samarbeta mer mellan kommunerna!

Vi tror att det är viktigt att kommunerna utvecklar sitt samarbete för att kunna erbjuda kvinnor som drabbas av våld i en nära relation möjlighet till skyddat boende i en annan kommun än sin hemkommun, om hotsituationen är särskilt allvarlig. I Örnsköldsvik fick vi information om hur några kommuner skapat ett nätverk för att kunna tillgodose detta behov. Det är ett gott exempel som förtjänar efterföljare.

Konkret förslag:

- Utveckla samarbeten mellan kommunerna för att kunna erbjuda kvinnor som drabbas av våld i en nära relation möjlighet till skyddat boende i en annan kommun och för att underlätta kvinnors möjligheter att etablera sig permanent på en annan ort.
- Inrätta fler relationsvåldscentra!

På några platser i landet har relationsvåldscentra startats. Ett exempel är Koncept Karin i Malmö, som utvecklats på uppdrag av regeringen. Där får våldsdrabbade möjlighet att på en och samma plats träffa polis, rättsmedicinare och personal från Malmö stads kriscentrum. Tanken är densamma som bakom barnhusen: den drabbade kan få samlad hjälp på en plats, vilket bidrar till att göra situationen något mindre påfrestande och kan leda till bättre brottsutredningar som i sin tur kan medföra fler fällande domar. Arbetsformen kan också innebära bättre samverkan mellan de olika inkopplade aktörerna.

Konkreta förslag:

- Inrätta fler relationsvårdscentra, där alla professioner, som kan bistå våldsdrabbade kvinnor, finns.
- Se till att möjlighet till juridisk rådgivning finns på dessa relationsvårdscentra.
- Höj statusen inom poliskåren!

Vi har från flera håll inom och utom polisen fått signaler om att poliser som arbetar med att utreda våld i nära relationer har lägre status inom poliskåren än poliser som utreder till exempel narkotikabrott eller grova rån. Här gäller det att landets polischefer visar ledarskap. Det påverkar attityderna inom polismyndigheten om chefer signalerar att relationsvåld är en prioriterad brottstyp och att de som gör goda insatser när det gäller att utreda relationsvåld har lika goda förutsättningar som andra skickliga poliser att bli befordrade.

Konkreta förslag:

- Arbeta för att det finns karriärvägar för poliser som utreder relationsvåld.
- Synliggör den psykiska misshandeln!

När det gäller våld i nära relationer går många tankar till fysisk misshandel. Verkligheten är dock att den psykiska misshandeln med stor sannolikhet är långt mer utbredd och vanlig än fysiska övergrepp.

En psykisk skada i brottsbalkens mening innebär en medicinskt påvisbar effekt. En medicinskt påvisbar effekt är en effekt som kan vara skäl för sjukskrivning och/eller vara föremål för medicinsk behandling. Exempel på medicinskt påvisbara effekter av psykiskt slag är sömnstörningar, ångest, chock, neuros och depression.

Forskningen visar att psykiska skador är mycket vanliga. Juridiken behöver ta till sig det som sedan länge är självklart inom den medicinska vetenskapen – att psykiska skador i många fall kan vara mer skadliga och ge mer långtgående, negativa konsekvenser än fysiska skador. Som rättstillämpningen ser ut idag läggs psykiska skador i praktiken inte ensamma till grund för åtal. För att ändra på detta skulle man kunna justera misshandelsparagrafen och paragrafen om vållande till kroppsskada så att polis, åklagare och domstolar får ett uttryckligt stöd direkt i lagtexten för att brotten även omfattar psykiska skador.

Som ett led i arbetet med att synliggöra den psykiska misshandeln och lyfta fram dess allvarliga konsekvenser bör det bli ett naturligt led i polisarbetet att inte enbart skaffa läkarutlåtanden angående de drabbades fysiska skador, utan att också göra läkarutredningar av psykiska skador, t.ex. sömnstörningar, ångest, chock, neuros och depression.

Konkreta förslag:

- Synliggör den psykiska misshandeln och tydliggör därför i paragraferna om misshandel respektive vållande till kroppsskada eller sjukdom att bestämmelserna avser såväl fysiska som psykiska skador.
- Höjd kompetens inom rättsväsendet när det gäller vad psykiska skador är, hur de uppkommer och vilka konsekvenser de får för den som drabbas.
- Ett naturligt led i polisarbetet bör vara att också göra läkarutredningar av psykiska skador
- Hjälp kvinnan att skaffa en ny bostad!

De allra flesta vi träffat lyfter frågan om vart kvinnan som flytt till ett jourboende ska ta vägen efter den akuta perioden. Man vittnar om att det inte finns alternativa bostäder. Det vanligaste är att det är brist på bostäder generellt, eller att hotet är av så allvarliga grad att man inte kan fortsätta att bo på befintlig boendeort. Ett annat vanligt problem är att mannen missbrukat sin maktställning och genom olika förfaranden gjort kvinnan skuldsatt och förorsakat att kvinnan har betalningsanmärkningar. (Han kan till exempel ha tagit kontrollen över bådars inkomster och sedan tvingat kvinnan att stå för någon kredit och medvetet struntat i att betala ränta och amorteringar i rätt tid.) Som en konsekvens av kvinnans skuldsättning och betalningsanmärkningar vill inte bostadsföretag hyra ut någon lägenhet till henne. Det är heller inte helt ovanligt att bostadsföretag, vare sig de är kommunala eller privata, inte godkänner kommunalt försörjningsstöd som inkomst.

En väg för att förenkla för kvinnan att kunna hyra en lägenhet skulle kunna vara att se över om lagstiftningen om kommunala hyresgarantier (SFS 2009:47) skulle kunna breddas även till denna drabbade grupp. Det finns dock även andra möjligheter. En översyn bör göras av bostadssituationen för personer som drabbas av relationsvåld och hur man kan underlätta för dem att få en ny bostad, även om de är skuldsatta och/eller har betalningsanmärkningar.

Konkreta förslag:

- Se över hur kvinnor i samband med relationsvåld ska få hyra en ny lägenhet, även om de är skuldsatta och/eller har betalningsanmärkningar.
- Se över möjligheten att ge våldsutsatta kvinnor kommunala hyresgarantier för att underlätta för dem att få en bostad.

Andreas Norlén

Riksdagsledamot (M)
Konstitutionsutskottet
Östergötlands län
andreas.norlen@riksdagen.se

Ewa Thalén Finné

Riksdagsledamot (M)
Justitieutskottet
Skåne läns södra valkrets
ewa.thalen.finne@riksdagen.se

2. AKUTSITUATIONEN

2.1 Flytta på mannen!

En självklar moralisk utgångspunkt borde vara att det är den som beter sig illa mot någon annan som ska utstå sanktioner till följd av sitt beteende, medan den som drabbas av övergreppen ska värnas. Tack vare Alliansregeringen finns det nu möjlighet att tvinga mobbaren att byta skola, medan den som drabbas av mobbning kan gå kvar i sin invanda miljö. När det gäller våld i nära relationer fungerar det tyvärr alltför ofta på ett annat sätt.

Den som drabbas av våld tvingas fly från det hem hon delar med våldsverkaren, medan våldsverkaren kan bo kvar i lugn och ro. Om det skulle bli skilsmässa och bodelning kan frågan om vem som bäst behöver det gemensamma hemmet komma upp till prövning, men det är en fråga som ligger långt fram i tiden för den som flyr hemmet utan att få med sig något annat än kläderna på kroppen.

Under ett antal år har skyddade boenden, jourboenden och liknande lösningar vuxit fram – ibland i kvinnojourers regi, ibland i socialtjänstens regi – för att kvinnor som flyr hemifrån ska ha någonstans att ta vägen. Ibland kan man fråga sig om det är att lösa rätt problem. Jourboenden för våldsdrabbade kommer troligen att behövas även i framtiden, men mer fokus borde läggas på att skapa förutsättningar för kvinnan att bo kvar i det gemensamma hemmet – och då gäller det att göra det möjligt att flytta på mannen i stället.

Det finns i dagens lagstiftning tre möjligheter att hålla en våldsverkare borta från hans eget hem: anhållande, häktning och besöksförbud i egen bostad. Man kan bli anhållen och häktad om man på sannolika skäl är misstänkt för ett brott, för vilket man kan få fängelse i ett år eller mer, om det finns risk för att man ska fly, försvåra utredningen eller begå nya brott.

Det är tydligt att den som misstänks för relationsvåld i många fall har lätt att försvåra utredningen om han försätts på fri fot, exempelvis genom att försöka förmå den drabbade att inte medverka i utredningen. Det ligger också nära till hands att misstänka att den som tidigare vid upprepade tillfällen gjort sig skyldig till relationsvåld kommer att begå samma brott igen, om han får gå fri under utredningstiden. Vi har inte gjort någon stor statistisk genomgång av i vilken utsträckning personer som misstänks för våld i nära relationer anhålls eller häktas, men vi menar att man bör göra en utredning av åklagarnas och domstolarnas praxis vad gäller anhållande och häktning vid misstanke om relationsvåld.

Samtidigt som misstänkarna mot den eventuella gärningsmannen självklart måste vara så starka att man uppnår gränsen ”sannolika skäl” (eller ”skäligen misstänkt”, se RB 24 kap. 6 § 2 st) är det angeläget att man från åklagarnas och domstolarnas sida tar våld i nära relationer på så stort allvar att man använder möjligheterna att anhålla och häkta i alla de situationer då det är befogat. Om man skulle häkta personer som misstänks för

relationsvåld varje gång det fanns risk för fortsatt brottslighet skulle färre kvinnor behöva fly sina hem. Om anhållande- och häktningsspraxis visar sig vara restriktiv bör Åklagarmyndigheten få i uppdrag att utveckla sitt arbete med dessa frågor.

Om det inte finns möjlighet till häktning, men ändå föreligger en påtaglig risk för att en person kommer att begå brott mot en sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid, kan kontaktförbud avseende gemensam bostad meddelas (lagen om kontaktförbud 1a §). En invändning som har riktats mot den här bestämmelsen är: ”Vart ska mannen ta vägen?” Det förefaller som om det finns en tvekan inför att tillämpa bestämmelsen eftersom det är oklart vart polisen ska transportera en man som ska avlägsnas från sin egen bostad. Lösningen behöver inte vara mer komplicerad än att socialtjänsten får skapa ett jourboende för män som ska lyftas bort från det egna hemmet. Flera kommuner kan samverka om ett boende, om behovet i varje enskild kommun till en början är svårt att bedöma.

Om en person misstänks för relationsvåld, men av något skäl inte kan häktas, menar vi att utgångspunkten ändå måste vara att han under utredningstiden inte ska vistas i parets gemensamma bostad. Den drabbade ska inte behöva möta gärningsmannen och inte heller behöva lämna sitt hem. I sådana situationer bör besöksförbud i egen bostad kunna meddelas. Hur de närmare förutsättningarna ska utformas behöver utredas närmare. För att inte besöksförbudet ska bli gällande onödigt länge bör kraven på att utredningen bedrivs skyndsamt vara desamma som när någon sitter häktad under utredningstiden.

Konkreta förslag:

- Se över åklagarnas och domstolarnas praxis vad gäller anhållande och häktning vid misstanke om relationsvåld. Om anhållande- och häktningsspraxis visar sig vara restriktiv bör Åklagarmyndigheten få i uppdrag att utveckla sitt arbete med dessa frågor.
- Den som misstänks för relationsvåld ska i normalfallet inte vistas i parets gemensamma bostad under utredningstiden. Kan den misstänkte inte häktas bör besöksförbud i egen bostad kunna meddelas.
- Skapa jourboenden dit personer som ålagts besöksförbud i egen bostad kan hänvisas.

2.2 Hämta kvinnans tillhörigheter!

Om en kvinna trots allt flyr från sitt hem, med eller utan barn, får hon inte sällan bara med sig de kläder hon – och eventuella barn – har på sig. För att hon ska kunna klara sin dagliga livsföring under tiden hon bor på en kvinnojour eller i annat tillfälligt boende behöver hon få tillgång till andra privata tillhörigheter. Hon har självfallet laglig rätt att gå in i den gemensamma bostaden och hämta dessa ägodelar, men har hon flytt en hotfull eller våldsam man vågar hon ofta inte göra det.

Tidigare var det inte ovanligt att polisen kunde följa med henne hem för att hämta personliga tillhörigheter, men det har polisen på många håll i landet slutat med. Man hänvisar till att polisen inte får uppfattas ta ställning i skuldfrågan innan en eventuell förundersökning har avslutats samt till att det kan uppstå tvist om vem som äger föremål som kvinnan tar med sig. Även om polisen inte följer med in i bostaden, utan väntar utanför, har samma risker ansetts kunna uppstå.

Den formella möjlighet som rättsordningen ger den som vill få tillgång till sin egendom och hindras från det är att vända sig till Kronofogdemyndigheten och begära handräckning med stöd av lagen om betalningsföreläggande och handräckning. Då ska myndigheten se till att motparten får del av ansökan och sedan beror den fortsatta handläggningen på om motparten bestrider ansökan eller inte. Det här tar sin tid och är därför inte särskilt användbart för en kvinna som vill få tag på sina kläder och tillhörigheter.

Det här är inte rimligt. En tanke är att inrätta ett snabbspår hos Kronofogdemyndigheten för den som vill få hjälp att hämta personliga tillhörigheter ur den egna bostaden. Då skulle kontakten med motparten kunna skötas per telefon eller e-post och ett beslut fattas omgående efter en sådan kontakt. Det kan då endast vara fråga om uppenbart personliga tillhörigheter, till exempel kläder, leksaker och hygienartiklar.

En annan möjlighet är att polisen får uttryckligt lagstöd för att följa med till bostaden och hjälpa kvinnan att hämta samma typ av personliga tillhörigheter. För att säkerställa att ingen annan egendom försvinner ur bostaden kan polisen åläggas att göra en lista över allt som tas med.

Konkreta förslag:

- Bättre möjligheter för kvinnan att få tag på sina tillhörigheter, till exempel genom ett snabbspår hos Kronofogdemyndigheten eller ett tydligt uppdrag till polisen.

2.3 Samarbeta mer mellan kommunerna!

Kommunernas socialförvaltning spelar en central roll i många utsatta människors liv. För en kvinna eller man som utsätts för våld kan det handla om allt ifrån den akuta situationen med råd och stöd till jourboende och eventuellt ekonomiskt bistånd. Samarbete kan krävas både mellan olika kommuner, landsting, polis och andra aktörer inom rättsväsendet. Därför tror vi att det vore bra om kommunerna inrättade en personsäkerhetsansvarig med uppdrag att samarbeta med alla relevanta aktörer.

Vi tror dessutom att det är viktigt att kommunerna utvecklar sitt samarbete för att kunna erbjuda kvinnor som drabbas av våld i en nära relation möjlighet till skyddat boende i en annan kommun, om hotsituationen är särskilt allvarig. I Örnsköldsvik fick vi information om hur några kommuner skapat ett nätverk för att kunna tillgodose detta behov. Det är ett gott exempel som förtjänar efterföljare.

En plats på ett jourboende i en annan kommun bör rimligen inte kosta mer än en plats på ett jourboende i hemkommunen, men även om det skulle vara dyrare med placering på annan ort får det inte göra att kommunen avstår från att bistå med den hjälpinsatsen.

Ett problem vi träffat på är att när en kvinnojour kan tipsa om lägenheter i en annan kommun så drabbas kvinnojournerna av problem i kommunen där bostaden finns. Den kommunen får ansvaret för till exempel stöd i vårdnadsärenden eller försörjningsstöd. Eftersom detta skapar ökade kostnader för kommunen finns det exempel på att inställningen till kvinnojouren påverkats negativt, till exempel med konsekvensen att det årliga bidragen dragits in.

I förlängningen kan det uppkomma behov av permanent boende på annan ort för att undkomma en hotfull situation. Också i sådana situationer skulle ett nära samarbete mellan kommunerna vara av stort värde för att underlätta kvinnans möjligheter att etablera sig på en ort.

Konkret förslag:

- Kommunerna bör utveckla sitt samarbete för att kunna erbjuda kvinnor som drabbas av våld i en nära relation möjlighet till skyddat boende i en annan kommun och för att underlätta kvinnors möjligheter att etablera sig permanent på en annan ort.
- Kommunerna bör inrätta en personsäkerhetsansvarig för samverkan mellan relevanta aktörer.

2.4 Ett misshandels-kit för hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården spelar en viktig roll i arbetet med att ta hand om dem som drabbas av våld i nära relationer, men också i arbetet med att upptäcka och beivra fler brott.

Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK, har arbetat med utbildning och forskning inte minst rörande hälso- och sjukvårdens bemötande och omhändertagande av personer som drabbas av relationsvåld. NCK har till exempel betonat hur viktigt det är att hälso- och sjukvårdens medarbetare rutinmässigt ställer frågan om patienten utsatts för relationsvåld, exempelvis när nyblivna mammor besöker barnvårdscentralen. På så sätt kan man sänka tröskeln för våldsdrabbade att söka hjälp. Samtidigt måste man ha en beredskap för att kunna hantera de fall då svaret blir ja. Det illustrerar att hälso- och sjukvården måste ha ett gott samarbete med både kommuner, kvinnojouren och polisen. Återigen är samverkan ett nyckelord. För att polisen ska ha ett bra bevismaterial är det viktigt att sjukvården dokumenterar våldsdrabbades fysiska och psykiska skador på ett noggrant sätt. Självklart förutsätter ett gott bemötande att sjukvårdens personal har goda värderingar och attityder, liksom goda kunskaper om relationsvåldets orsaker och effekter. Arbeta med attityd- och värderingsfrågor liksom med kompetensutveckling är av central betydelse.

Nationella riktlinjer är en metod för att säkerställa ett gott och enhetligt omhändertagande i hela landet av dem som drabbas av relationsvåld samt en bra dokumentation av deras skador. När det gäller sjukvårdens omhändertagande av personer som utsatts för våldtäkt har ytterligare ett steg tagits genom utvecklandet av ett så kallat rape-kit. Där finns uppgift om de prover som behöver tas och undersökningar som behöver göras samt viss utrustning. Vi menar att det bör övervägas att utveckla ett motsvarande misshandels-kit inom sjukvården. I relationsvåldsärenden är den tekniska bevisningen ofta mycket viktig. Avsaknaden av vittnen skiljer relationsvåldsfall från exempelvis fall av krogvåld.

Konkreta förslag:

- Sjukvården tillsammans med rättsväsendet bör överväga att utveckla ett misshandels-kit med uppgift om prover som behöver tas och undersökningar som behöver göras när ett misshandelsoffer söker sjukvård.

3. RÄTTSPROCESSEN

3.1 Bemötandet

Frågor om bemötandet av brottsdrabbade personer har under lång tid uppmärksamrats i såväl samhällsdebatten som regeringens och de brottsbekämpande myndigheternas arbete. Inte desto mindre återstår en hel del arbete innan varje brottsdrabbad person möts av företrädare för rättsväsendet med både kunskap och empati.

Konkreta förslag:

- Fortsätt utbildningsinsatserna inom rättsväsendet när det gäller bemötande av brottsdrabbade.

3.2 Höj statusen inom poliskåren!

Vi har från flera håll inom och utom polisen fått signaler om att poliser som arbetar med att utreda våld i nära relationer har lägre status inom poliskåren än poliser som utreder till exempel narkotikabrott eller grova rån. Här gäller det att landets polischefer visar ledarskap. Det påverkar attityderna inom polismyndigheten om chefer signalerar att relationsvåld är en prioriterad brottstyp och att de som gör goda insatser när det gäller att utreda relationsvåld har lika goda förutsättningar som andra skickliga poliser att bli befordrade.

Konkreta förslag:

- Arbeta för att det finns karriärvägar för poliser som utreder relationsvåld.

3.3 Rättshjälp vid bodelning

När en våldsutsatt kvinna valt att till slut lämna sin man är det viktigt att den processen går så fort och enkelt som möjligt. Ett utdraget skeende blir ofta en svår psykisk påfrestning för kvinnan. Därför är det angeläget att se vilka åtgärder som kan vidtas för att göra processen snabbare och mindre problematisk.

Vi har från många håll i landet fått signaler om att bodelningsförfarandet, som ska genomföras vid en skilsmässa och i en del fall när ett samboförhållande avslutas, kan bli ett betydande problem. Detta särskilt om kvinnan har en ekonomiskt svagare ställning än mannen. Det är inte möjligt att få rättshjälp från staten för att finansiera arvodet till en bodelningsförrättare. Om kvinnan inte har råd att bekosta sin del av arvodet blir det därmed upp till mannen att bestämma om det ska utses någon bodelningsförrättare. Om en bodelningsförrättare trots allt utses kan den ena parten förhåla förfarandet, utan att det finns några rättsliga möjligheter att påskynda arbetet.

Dessa olika omständigheter medför i en del fall att kvinnan lämnar den gemensamma bostaden utan att någonsin få sin del av egendomen. Lagstiftningen om äkta makar och sambor är utformad för att skapa en rättvis fördelning av den egendom som berörs. Om lagen inte får genomslag i praktiken är det ett allvarligt rättssäkerhetsproblem.

Konkreta förslag:

- Se över möjligheten att få rättshjälp vid bodelning.
- Se över om det går att begränsa möjligheterna att förhåla ett bodelningsförfarande.

3.4 Relationsvåldsentra

På ett antal platser i landet har så kallade barnahus skapats. Om ett barn har utsatts för brott är tanken att barnet på en plats ska kunna möta alla berörda professioner, till exempel sjukvårdspersonal, psykologer, socialtjänstens personal, polis och åklagare. På så vis skapar man både ökad trygghet för barnen, som inte behöver transporteras omkring och uppleva nya, potentiellt skrämmande miljöer gång på gång, och ökade möjligheter till kontakt och samverkan mellan de olika professionerna. Våld i nära relationer drabbar barn på olika sätt, ibland genom att barnen utsätts för våld, ibland genom att barnen upplever våld mot en förälder. På platser där barnahus inte finns har vi mött starka önskemål om att det ska skapas.

På några platser i landet har relationsvåldsentra startats. Ett exempel är Koncept Karin i Malmö, som utvecklats på uppdrag av regeringen. Där får våldsdrabbade möjlighet att på

en och samma plats träffa polis, rättsmedicinare och personal från Malmö stads kriscentrum. Tanken är densamma som bakom barnhusen: den drabbade kan få samlad hjälp på en plats, vilket bidrar till att göra situationen något mindre påfrestande och kan leda till bättre brottsutredningar som i sin tur kan medföra fler fällande domar. Arbetsformen kan också innebära bättre samverkan mellan de olika inkopplade aktörerna.

En tänkbar utveckling av idén med relationsvåldscentra skulle kunna vara att koppla in fler myndigheter och andra funktioner. Något som efterfrågas från många kvinnojourer är en möjlighet för brottsdrabbade att få svar på olika juridiska frågor som uppkommer i en akut situation. Socialtjänstens familjerättsenhet kan ge viss vägledning, men har inte kompetens på alla områden och kanske inte heller är den instans som den drabbade i första hand vill vända sig till. Någon form av juridisk resurs skulle därför vara en värdefull del av relationsvåldscentra.

Det är också viktigt att socialtjänstens närvaro på relationsvåldscentra inte enbart handlar om det sociala krisstödet, utan att där också finns handläggare som kan hjälpa till med ekonomiskt bistånd, bostad och andra praktiska frågor som kan vara avgörande för att en kvinna ska kunna bryta upp från en destruktiv relation.

För att inte parallella organisationer i form av både barnhus och relationsvåldscentra ska byggas upp förefaller det rimligt att även utsatta barn ska kunna tas omhand på relationsvåldscentra.

Det är angeläget att den som utsätts för relationsvåld erbjuds hjälp inom senast 48 timmar efter händelsen. Annars minskar benägenheten att medverka till att brottet utreds. Polisen bör inhämta den drabbades tillstånd att informera socialtjänsten om brottet så att socialtjänsten snabbt kan erbjuda hjälp. Hela denna process underlättas när alla aktörer sitter under samma tak.

Konkreta förslag:

- Inrätta fler relationsvåldscentra, där alla professioner, som kan bistå våldsdrabbade kvinnor och barn, finns
- Se till att möjlighet till juridisk rådgivning finns på dessa relationsvåldscentra
- Se till att den våldsdrabbade erbjuds hjälp senast inom 48 timmar.

3.5 En "resultatpeng" för polisen

Lokalt, regionalt och nationellt ledarskap inom polisen är mycket viktigt för att våld i nära relationer ska vara en prioriterad brottstyp för poliskåren. Vi menar att man därutöver bör överväga att skapa ekonomiska drivkrafter för polisen att arbeta effektivt och målinriktat med att utreda och lagföra personer för relationsvåld.

Inom sjukvården har den så kallade kömiljarden visat sig ge mycket goda resultat. Landsting som lyckas uppfylla vårdgarantin får del av miljarden, övriga får det inte. Det har skapat drivkrafter hos landstingen att se till att människor får vård i tid. Vi tror att den typen av ekonomiska styrmedel skulle kunna fungera även inom andra verksamheter.

Man kan till exempel tänka sig att polismyndigheter som lyckas klara upp en viss andel (eller mer) av de ärenden som rör relationsvåld får del av ett visst anslag. Det ska då vara fråga om "riktig" upplärning, det vill säga ärenden som skrivs av utan att utredningsåtgärder vidtagits får inte räknas. I takt med att andel uppklarade ärenden ökar kan man öka kraven för att få del av "resultatpengen". Hur en sådan "resultatpeng" skulle utformas måste självfallet utredas noga. Det finns i så fall skäl att överväga en "resultatpeng" även för andra brottstyper, som är särskilt prioriterade, men det är inte en fråga för vår rapport.

Konkret förslag:

- Se över möjligheterna att införa en "resultatpeng" till de polismyndigheter som lyckas klara upp en viss andel (eller mer) av de ärenden som rör våld i nära relationer.

3.6 Skydda identiteten!

Ett sätt att skydda en person från hot och våld är att göra det svårt för en potentiell gärningsman att hitta sitt offer. Därför kan registeruppgifter om en person av Skatteverket förses med sekretessmarkering. Varje gång en myndighet överväger att lämna upp uppgifter om den personen kommer det upp en varning som innebär att myndigheten ska göra en särskild sekretessprövning. En annan möjlighet är att få kvarskrivning, vilket innebär att den verkliga bostadsorten inte framgår av folkbokföringsregistret. I stället anges skattekontorets adress som en särskild postadress.

Det är angeläget att kunskapen om vad dessa olika skyddsåtgärder innebär ökar inom såväl statliga myndigheter som inom exempelvis förskolan, skolan och sjukvården. Det finns alltför många exempel på att förslagna gärningsmän lyckats lura till sig uppgifter om till exempel var en person befinner sig.

Det gäller att ha kunskap och agera professionellt. Skatteverket eller polisen bör utarbeta råd och checklistor som anger hur myndigheter med flera ska agera för att inte röja skyddade personuppgifter.

Även privata företag behöver öka sin medvetenheten om betydelsen av att inte lämna ut uppgifter om kunderna på ett ovarsamt sätt. Särskilt gäller detta teleföretag och andra företag som tillhandahåller tjänster det i praktiken är svårt att klara sig utan.

För att ytterligare understryka betydelsen av att hantera skyddade personuppgifter ansvarsfullt bör det övervägas att skärpa straffet när någon av oaktsamhet röjer hemliga uppgifter, till exempel skyddade personuppgifter.

En särskilt problematik, som uppmärksammats av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting (SKL), uppkommer för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter där vårdnaden om barnen är delad eller där pappan har rätt till umgänge med barnen (och det är pappans beteende som är orsaken till att personuppgifterna skyddats). Även om umgänget sköts med hjälp av förmedling av en kontaktperson sätts barnen, enligt Socialstyrelsen, inte sällan under press av fadern att berätta detaljer som kan visa var de bor. Det är psykiskt påfrestande för barnen att behöva ljuga för en förälder och behöva ta ansvar för konsekvenserna om de råkar försäga sig. Om en barnavårdsutredning dessutom inleds måste båda föräldrarna underrättas om detta, förutsatt att de har gemensam vårdnad. Eftersom det då inte är möjligt att sekretessbelägga vilken kommuns socialtjänst som har inlett utredningen får pappan veta i vilken kommun mamman och barnen bor. En tänkbar lösning på detta problem är att en enda kommuns socialtjänst formellt handlägger alla landets orosanmälningar, när omständigheterna är de nu beskrivna.

Konkreta förslag:

- Höj kompetensen inom statliga myndigheter, förskolan, skolan, sjukvården och på andra håll – inklusive i privata företag – om innebörden av skyddade personuppgifter.
- Låt Skatteverket eller polisen utarbeta råd och checklistor som anger hur myndigheter, företag med flera ska agera för att inte röja skyddade personuppgifter.
- Skärp straffet för brott mot tystnadsplikt, när någon av oaktsamhet röjer till exempel skyddade personuppgifter.
- Se över de regler som påverkar kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter, när vårdnaden om barnen är delad eller pappan har rätt till umgänge med barnen.

3.7 Fler strukturerade riskbedömningar!

Vid hot och våld i nära relationer är det angeläget att polisen gör en så professionell och korrekt bedömning som möjligt av risken för att den brottsdrabbade ska utsättas för ytterligare brott. En sådan riskbedömning blir avgörande för vilka skyddsåtgärder som polisen sätter in. Rikspolisstyrelsen har utarbetat riskbedömningsinstrument, vilket innebär att polisen ska göra strukturerade riskbedömningar utifrån riskfaktorer som forskningen har identifierat. Vi har vid samtal med poliser på olika håll i landet fått uppfattningen att dessa riskbedömningsinstrument används i hög och växande

omfattning. Det är en mycket positiv utveckling. Magkänslan kan aldrig ersätta en strukturerad riskbedömning som bygger på vetenskaplig grund.

Det är mycket viktigt att polisen fortsätter arbetet med att utveckla sina riskbedömningsinstrument, att kunskapen om dem sprids i organisationen och att polisen gör riskbedömningar i alla situationer då det är motiverat. Det är också angeläget att åklagare och domstolar får motsvarande kunskap för att kunna göra så korrekta riskbedömningar som möjligt, till exempel i ärenden som rör kontaktförbud.

Konkreta förslag:

- Se över arbetet med att utveckla och sprida kunskap om riskbedömningsinstrument och strukturerade riskbedömningar inom polisen.
- Säkerställ att polisen gör riskbedömningar i alla situationer då det är motiverat.
- Öka kunskapen om riskbedömningsinstrument och strukturerade riskbedömningar inom Åklagarmyndigheten och domstolarna.

3.8 Klassiskt polisarbete mot kontaktförbudsöverträdelser

I Luleå fick vi ett intressant exempel på vad bra, klassiskt polisarbete kan leda till. En kvinna anmälde allvarliga trakasserier från sin före detta mans sida. Polisen bestämde sig för att ge fallet prioritet och satte bland annat "span" på kvinnans bostad. Det gjorde att polisen fick fram mycket stark bevisning, till exempel i form av filmer som visade hur mannen kom till bostaden. Resultatet blev att mannen häktades, åtalades och fälldes i domstol. Om den här typen av spaningsinsatser sattes in i fler fall skulle vi sannolikt få höra avsevärt färre berättelser om att det inte går att få någon fälld för överträdelser för att det saknas bevis.

Man måste alltid väga mängden polisresurser som avdelas till ett visst fall mot fallets betydelse och möjligheterna att få en fällande dom. Överträdelser av kontaktförbud har på många håll i landet inte prioriterats särskilt högt. Till detta har sannolikt bidragit att straffvärdet inte har varit så högt, utan att normalstraffet är böter. Mot detta kan man invända två saker. För det första har situationen förändrats i och med att det nya brottet olaga förföljelse ("stalkning") har införts. Olaga förföljelse kan bland annat utgöras av upprepade överträdelser av ett kontaktförbud och har en väsentligt strängare straffskala än brottet överträdelse av kontaktförbud har.

För det andra riskerar en fortsatt alltför låg prioritering av överträdelser av kontaktförbud att medföra att kontaktförbudets funktion helt undergrävs. Även om straffvärdet för varje fall för sig inte är lika högt som för en del andra brott måste man ur ett övergripande perspektiv framhålla att polis och åklagare har en skyldighet att upprätthålla kontaktförbudsinstitutet som ett viktigt verktyg för att förebygga våld i nära relationer.

Det är också viktigt att den som fått beslut om kontaktförbud till skydd för sin person har en kontaktperson inom polisen att vända sig till, till exempel om det uppstår frågor om hur regelverket fungerar eller om vederbörande sett något misstänkt vid bostaden. Det här har man arbetat på ett strukturerat sätt med på olika håll i landet, exempelvis inom polisen i Karlskrona, men det behöver genomföras över hela riket.

Konkreta förslag:

- Använd klassiskt polisarbete, inklusive spaningsinsatser, för att upptäcka och beivra överträdelse av kontaktförbud.
- Prioritera överträdelse av kontaktförbud högre i polisarbetet, dels för att skydda hotade kvinnor i enskilda fall, dels för att förstärka förtroendet för kontaktförbudet som förebyggelse.
- Se till att alla som får beslut om kontaktförbud till skydd för sin person har en kontaktperson inom polisen.

3.9 Närståendemeddelanden

I rättegångsbalken 27 kap. 2 § finns ett förbud mot att beslagta och som bevis använda så kallade närståendemeddelanden, till exempel en lapp som en make skriver till sin hustru och lägger på köksbordet eller SMS som skickas makar emellan. Undantag från detta gäller vid särskilt grova brott (med fängelse på minst två år i straffskalan). Tanken är att man inte ska kunna bli dömd på grundval av något man skrivit i förtroende till en närstående, annat än vid grov brottslighet.

Detta är i princip en motiverad rättssäkerhetsregel, men den slår fel i relationsvåldsärenden, det vill säga när det är den man kommunicerar med som är den brottsdrabbade. Att lägga en lapp på köksbordet till sin hustru med texten ”Jag ska döda dig” innebär normalt att man begår brottet olaga hot. Det är dock inte tillåtet att använda lappen som bevis för att ett brott har begåtts. Det här behöver ses över.

Konkret förslag:

- Öka möjligheterna att använda närståendemeddelanden som bevis i ärenden som rör hot och våld i nära relationer.

3.10 Särskild företrädare för barn

När ett barn utsätts för brott ska en särskild företrädare utses för barnet, vanligen en advokat, om en vårdnadshavare kan misstänkas för brottet och barnets båda

vårdnadshavare bor tillsammans. Den särskilda företrädare ska tillvarata barnets rätt under förundersökning och rättegång, i stället för vårdnadshavaren.

Från åklagarhåll har anförts två problem med dagens lagstiftning. Det framgår inte tydligt exakt vad den särskilda företrädaren ska göra, till exempel om företrädaren ska hämta barnet och ta med barnet till förhör hos polisen. En del företrädare tar med sig barnen till polisförhör, andra inte.

Det kan inte heller förordnas särskild företrädare om barnet inte angrips fysiskt, men däremot blir vittne till att en förälder slår en annan förälder. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet måste båda föräldrarna ge sitt godkännande till att barnet förhörs av polisen om sina iakttagelser och upplevelser. Det innebär att den våldsutövande föräldern kan hindra barnet från att berätta för polisen om angreppet på den andra föräldern.

Det är ingen lätt sak att avgöra när barn ska medverka i polisförhör, men att avgörandet inte bör ligga i händerna på en misstänkt brottsling torde vara uppenbart. Lagstiftningen behöver ses över.

Konkreta förslag:

- Tydliggör vilka uppgifter en särskild företrädare för barn har.
- Gör det möjligt att utse särskild företrädare för barn, även när barnet bevittnat våld i en nära relation.

3.11 Ta den psykiska misshandeln på allvar!

När det gäller våld i nära relationer går många tankar till fysisk misshandel. Verkligheten är dock att den psykiska misshandeln med stor sannolikhet är långt mer utbredd och vanlig än fysiska övergrepp.

En psykisk skada i brottsbalkens mening innebär en medicinskt påvisbar effekt. En medicinskt påvisbar effekt är en effekt som kan vara skäl för sjukskrivning och/eller vara föremål för medicinsk behandling. Exempel på medicinskt påvisbara effekter av psykiskt slag är sömnstörningar, ångest, chock, neuros och depression.

Forskningen visar att psykiska skador är mycket vanliga. Juridiken behöver ta till sig det som sedan länge är självklart inom den medicinska vetenskapen – att psykiska skador i många fall kan vara mer skadliga och ge mer långtgående, negativa konsekvenser än fysiska skador. Som rättstillämpningen ser ut idag läggs psykiska skador i praktiken inte ensamma till grund för åtal. För att ändra på detta skulle man kunna justera misshandelsparagrafen och paragrafen om vållande till kroppsskada så att polis, åklagare och domstolar får ett uttryckligt stöd direkt i lagtexten för att brotten även omfattar psykiska skador.

Som ett led i arbetet med att synliggöra den psykiska misshandeln och lyfta fram dess allvarliga konsekvenser bör det bli ett naturligt led i polisarbetet att inte enbart skaffa läkarutlåtanden angående de drabbades fysiska skador, utan att också göra läkarutredningar av psykiska skador, t.ex. sömnstörningar, ångest, chock, neuros och depression.

Konkreta förslag:

- Synliggör den psykiska misshandeln och tydliggör därför i paragraferna om misshandel respektive vållande till kroppsskada eller sjukdom att bestämmelserna avser såväl fysiska som psykiska skador.
- Höjd kompetens inom rättsväsendet när det gäller vad psykiska skador är, hur de uppkommer och vilka konsekvenser de får för den som drabbas.
- Ett naturligt led i polisarbetet bör vara att också göra läkarutredningar av psykiska skador

4. VÄGEN FRAMÅT

4.1 Hjälp kvinnan att skaffa en ny bostad!

De allra flesta vi träffat lyfter frågan om vart kvinnan som flytt till ett jourboende ska ta vägen efter den akuta perioden. Man vittnar om att det inte finns alternativa bostäder. Det vanligaste är att det är brist på bostäder generellt, eller att hotet är av så allvarliga grad att man inte kan fortsätta att bo på befintlig boendeort. Ett annat vanligt problem är att mannen missbrukat sin maktställning och genom olika förfaranden gjort kvinnan skuldsatt och förorsakat att kvinnan har betalningsanmärkningar. (Han kan till exempel ha tagit kontrollen över bådars inkomster och sedan tvingat kvinnan att stå för någon kredit och medvetet struntat i att betala ränta och amorteringar i rätt tid.) Som en konsekvens av kvinnans skuldsättning och betalningsanmärkningar vill inte bostadsföretag hyra ut någon lägenhet till henne. Det är heller inte helt ovanligt att bostadsföretag, vare sig de är kommunala eller privata, inte godkänner kommunalt försörjningsstöd som inkomst.

En väg för att förenkla för kvinnan att kunna hyra en lägenhet skulle kunna vara att se över om lagstiftningen om kommunala hyresgarantier (SFS 2009:47) skulle kunna breddas även till denna drabbade grupp. Det finns dock även andra möjligheter. En översyn bör göras av bostadssituationen för personer som drabbas av relationsvåld och hur man kan underlätta för dem att få en ny bostad, även om de är skuldsatta och/eller har betalningsanmärkningar.

Konkreta förslag:

- Se över hur kvinnor i samband med relationsvåld ska få hyra en ny lägenhet, även om de är skuldsatta och/eller har betalningsanmärkningar.
- Se över möjligheten att ge våldsutsatta kvinnor kommunala hyresgarantier för att underlätta för dem att få en bostad.

4.2 Kan rättsväsendet missbrukas?

När en kvinna till slut brutit upp från en destruktiv relation är det viktigt att hon kan gå vidare med sitt liv så snabbt som möjligt. Mannen kan å andra sidan ha ett intresse av att fortsätta att försöka kontrollera och trakassera henne. Det är angeläget att utrymmet för att utnyttja rättsväsendet för att trakassera en tidigare partner är så litet som möjligt.

Mannen kan använda rättsväsendet för att trakassera kvinnan genom att inleda olika rättsprocesser mot kvinnan och sedan hålla liv i dessa processer så länge som möjligt. Om kvinnan på det här sättet dras in i rättsliga förfaranden innebär det dels att hon inte blir fri från mannens inflytande, dels att hon utsätts för en potentiell ekonomisk påfrestning, särskilt om hon är den ekonomiskt svagare parten. Rättsskyddsförsäkringar eller rättshjälp kan bekosta en del av processkostnaderna, men det finns en självrisk och

det finns ett tak för hur höga kostnader som ersätts. Är mannen ekonomiskt starkare än kvinnan kan han processa tills hennes pengar tar slut.

Twisterna kan handla om till exempel vem som har rätt till viss egendom, andra frågor som har anknytning till skilsmässan eller vem som ska ha vårdnaden om barnen. En tvist kan normalt inte väckas till liv igen om den avgjorts genom en lagakraftvunnen dom. Detta gäller dock inte utan undantag och det gäller exempelvis inte vårdnadstvister. Har man förlorat ett vårdnads mål kan man väcka talan igen i princip hur många gånger som helst. I praktiken måste förstås viss tid förflyta, men det behöver inte vara mer än något år.

Vi har inte undersökt närmare i vilken mån detta är ett praktiskt problem och i så fall hur stort problemet är. Däremot har vi mött problemställningen på flera kvinnojourer. Den här typen av tvister kan vara fullt legitima och man ska i en rättsstat inte annat än av mycket goda skäl begränsa medborgarnas rätt att tillvarata sina intressen vid domstol. Det är därför inte möjligt att här föreslå en konkret regelförändring. Däremot menar vi att man bör undersöka om det finns tecken på att upprepat och utdraget processande används som ett medel för att trakassera andra, t.ex. en tidigare partner. Därefter får man ta ställning till om det behövs förändringar i lagstiftningen.

Konkret förslag:

- Undersök om det finns tecken på att upprepat och utdraget processande används som ett medel för att trakassera andra, t.ex. en tidigare partner.

4.3 Barnen

I samband med våra resor har vi träffat på flera olika berättelser om vad som oroar mammor när det gäller barnen – det handlar om bland annat vårdnad, umgänge, barnens möjlighet till vård, att barnen ska tas med utomlands, skyddad identitet osv.

Ett exempel är att om kvinnan flyttar och tar barnen med sig är de fortfarande skrivna på sin tidigare adress – detta kan negativt påverka kvinnans möjlighet till vårdnad då hon officiellt inte bott med barnen.

Ett annat område är de kända svårigheterna vid umgänge, till exempel: hur ska barnen överlämnas när mamman lever med en stark hotbild från barnens far?

En oro finns för att barn ska föras bort – i dag kan en vårdnadshavare, utan medgivande från den andra vårdnadshavaren, beställa så kallat nationellt id-kort ("Schengen-id") för barnen hos polisen, vilket innebär att man kan resa inom Schengenområdet med barnen, utan att den andra vårdnadshavaren har någon vetskap om detta.

Under en situation när man flytt kan man få svåra problem med barnens skolgång. Framför allt inträffar naturligtvis detta om man byter bostadsort. Det finns kommuner, som löser detta genom att betala annan kommun för att barnen tillfälligtvis får antingen

hemundervisning eller gå i skola i den andra kommunen. Det innebär att både social- och skolförvaltningen är informerade och delaktiga.

När det gäller barns möjlighet till vård, kommer nu ny lagstiftning som förhoppningsvis kommer att lösa problemet.

Konkreta förslag:

- Kräv bägge vårdnadshavares godkännande för att minderåriga ska kunna erhålla nationellt id-kort, d.v.s. inför samma regelverk som för minderårigas möjlighet att erhålla pass.
- Tydligare regelverk för hur samverkan ska ske mellan kommuner när det gäller kvinnor och barn i extrema situationer.
- Höjd kompetens hos socialtjänst och andra aktörer när det gäller skolgång och andra praktiska frågor som måste lösas när mammor och barn lever i extrema situationer.

4.4 Behandling för den som misshandlar

För motverka relationsvåld långsiktigt krävs att fler män som misshandlar fysiskt eller psykiskt får hjälp. Eftersom det är vanligt att män som misshandlar i en relation fortsätter att göra detta även i kommande relationer är det viktigt att det finns evidensbaserad behandling för att få dessa män att ändra sitt beteende. Enligt uppgifter från SKL fanns det år 2010 runt 75 verksamheter med inriktning på att behandla våldsutövande män. Det kan låta mycket, men endast omkring 1 500 män per år genomgår sådan behandling, inklusive de män som deltar i Kriminalvårdens verksamheter. Med tanke på att tiotusentals kvinnor varje år utsätts för våld i en nära relation är det tydligt att det krävs att betydligt fler män än idag erbjuds behandling. En bedömning måste dock göras i varje enskilt fall av om behandling är en lämplig åtgärd.

Det finns på vissa håll möjlighet för den som har aggressiva sidor att ringa en jourtelefon för att få hjälp med att stoppa sitt destruktiva beteende. Även denna verksamhet bör byggas ut.

Kriminalvården bedriver rehabiliteringsprogram för män som dömts för relationsvåld. Detta arbete måste fortsätta och utvärderas för att det ska säkerställas att arbetet är evidensbaserat.

Konkreta förslag:

- Säkerställ att män som misshandlar erbjuds behandling för att förändra sitt beteende, när behandling bedöms lämplig.
- Utveckla och utvärdera kriminalvårdens arbete med intagna som dömts för relationsvåld.

5. ANDRA FRÅGOR

5.1 Funktionsnedsatta

Alla som drabbas av våld i nära relationer befinner sig i en utsatt situation. Personer som drabbas av våld och lider av någon form av funktionsnedsättning är dock i flera avseenden extra utsatta. För det första är de ofta beroende av närstående för att klara sin dagliga livsföring – i vissa fall rentav för att överleva. Denna beroendeställning kan utnyttjas av en närstående för att skrämja eller plåga den funktionshindrade. För det andra har vissa funktionsnedsatta svårare än andra att kommunicera med omvärlden, exempelvis att berätta om våld och andra övergrepp. För det tredje kan de rent fysiskt ha svårt att fly.

Mycket talar för att det finns ett betydande mörkertal när det gäller våld mot funktionsnedsatta. För att upptäcka fler sådana övergrepp, och därmed kunna hjälpa de drabbade, krävs ökad kunskap hos personal som möter funktionsnedsatta. Socialstyrelsen har i år utarbetat utbildningsmaterialet ”Sällan sedda” som handlar om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Det är ett utmärkt initiativ.

Det är också viktigt att tydliggöra inom socialförvaltningen vem som bär ansvar för våldsdrabbade funktionsnedsatta personer.

Även inom rättsväsendet krävs mer kunskap om funktionsnedsattas situation. I första läget behöver polis och åklagare höja sin kompetens på detta område. Rättsväsendet behöver också tillgång till personer som har specialistkompetens när det gäller att kommunicera med personer med olika slags funktionsnedsättningar.

Ett mycket konkret problem är att skyddade boenden inte alltid är tillgängliga för personer med fysiska funktionsnedsättningar. Detta måste kommunerna lösa, gärna i samarbete med varandra.

Konkreta förslag:

- Höj kompetensen inom socialtjänsten, äldre- och handikappomsorgen, skolan, sjukvården och rättsväsendet när det gäller övergrepp mot funktionsnedsatta.
- Tydliggör inom socialförvaltningen vem som bär ansvar för våldsdrabbade funktionsnedsatta personer
- Se till att rättsväsendet har tillgång till personer som har specialistkompetens när det gäller att kommunicera med personer med olika slags funktionsnedsättningar och som kan fungera som ett slags tolkar när funktionsnedsatta ska förhöras.
- Se till att det finns skyddade boenden som är tillgängliga för funktionsnedsatta.

5.2 Hedersrelaterad brottslighet

Frågor om hedersrelaterat våld och förtryck har det senaste årtiondet uppmärksammats allt mer. Området är komplicerat och komplext. Det rymmer ett stort antal frågeställningar och vi har i det här projektarbetet inte kunnat fördjupa oss i ämnet på det sätt som är en förutsättning för att man ska kunna lämna genomarbetade förslag. Vi vill dock göra några noteringar.

Hedersrelaterad brottslighet har inte sällan internationella kopplingar. Det kan till exempel handla om att en flicka/ung kvinna inte kommer till skolan efter ett lov och att det finns skäl att anta att hon har blivit bortgift i sitt gamla hemland. Från flera håll, bland annat från polisen på olika platser i landet, har det efterlysts tydligare rutiner för hur misstänkta hedersrelaterade brott som begåtts utomlands ska hanteras. Det har anförts att Rikskriminalpolisen, Interpol och Utrikesdepartementet borde utarbeta rutiner. På ambassader bör det vara tydligt vem som har ansvar för frågor av detta slag. Vi har fått beskrivningar av hur poliser ringer runt till Rikskrim, UD och olika ambassader utan att få tydlig hjälp och vägledning.

Hedersrelaterad brottslighet har som bekant sin grund i kulturellt betingade föreställningar om bland annat heder, skam, familj, kvinnor och män. För att sådana föreställningar ska kunna motverkas är det viktigt att kulturella och religiösa ledare inom berörda befolkningsgrupper i Sverige engageras. Vi har från flera håll fått berättelser om hur företrädare för socialtjänsten eller en kvinnojour förhandlat med religiösa ledare för att en viss skilsmässa, som beviljats enligt svensk lag, även ska godkännas ur ett religiöst perspektiv. Förmodligen skulle initiativ till en dialog om sådana frågor från centralt politiskt håll kunna bidra till en positiv rörelse. Syftet skulle bland annat vara att den svenska familjerättsliga lagstiftningen ska vinna ökad förståelse och efterlevas av alla som bor i Sverige. Alla ska omfattas av rättssamhället.

Konkreta förslag:

- Skapa rutiner inom Rikskriminalpolisen, Interpol och Utrikesdepartementet för hur ärenden om hedersrelaterad brottslighet med internationell anknytning ska handläggas och var polisens utredare kan få hjälp och vägledning.
- Utöka dialogen med och mellan kulturella och religiösa ledare när det gäller till exempel kulturellt betingade föreställningar om heder, skam, familj, kvinnor och män, bland annat för att den svenska familjerättsliga lagstiftningen ska vinna ökad förståelse och efterlevas av alla som bor i Sverige.

5.3 Kvinnoimporten

Åtskilliga kvinnojourer vittnar om att de har kontakt med utländska kvinnor som gift sig med en svensk man och flyttat hit, bara för att upptäcka att mannen är våldsam och kontrollerande. Det finns exempel på män som har ”importerat” ett antal kvinnor efter varandra.

I dessa fall söker kvinnan uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning. Utlänningslagens så kallade tvåårsregel (5 kap. 16 § 2 st) säger att om förhållandet upphör innan två år har gått efter att den utländska parten flyttat till Sverige, så upphör rätten att bo i Sverige. Det finns dock undantag från tvåårsregeln, nämligen om kvinnan eller hennes barn utsatts för våld eller annan allvarlig kränkning. Det brukar kallas fortsatt uppehållstillstånd vid spruckna anknytningar. Migrationsverket har fått i uppdrag av regeringen att lämna en detaljerad redogörelse för tillämpningen av den här bestämmelsen och lämnar under 2011 en rapport om detta varje månad. Denna uppföljning är mycket bra och viktig och kan ge underlag för en bedömning av om regeln fungerar som det är tänkt eller om den behöver ändras.

Vi tror också att det är viktigt att den som står i begrepp att resa till Sverige för att gifta sig med en svensk man får information på sitt eget språk om vad som gäller i Sverige beträffande individers (särskilt kvinnors) rättigheter, familjelagstiftning, brott i nära relationer m.m. Det är allvarligt om många kvinnor inte känner till sina rättigheter och hålls okunniga om dem av mannen. Efter ankomsten till Sverige är det viktigt att kvinnorna får fördjupad information om Sverige och svenska lagar. En utredare ser just nu över dessa frågor på uppdrag av regeringen (dir. 2011:44). Det är ett viktigt arbete och det är bra att regeringen tagit detta initiativ.

Det är också angeläget att den som står i begrepp att flytta till Sverige för att bygga ett liv med en svensk man får veta om mannen tidigare gjort sig skyldig till relationsvåld. Om kvinnan ansöker om uppehållstillstånd innan parterna har gift sig eller blivit sambor kan Migrationsverket göra kontroller för att bedöma risken för våld eller allvarlig kränkning i förhållandet. Om uppgifterna leder till avslag får kvinnan reda på uppgifterna genom motiveringen i beslutet. Om parterna däremot är gifta eller sambor innan kvinnan ansöker om uppehållstillstånd blir det att betrakta som ett ärende om familjeåterförening och då är registerkontroller inte tillåtna enligt svensk rätt som bygger på EU:s familjeåterföreningsdirektiv. Vi menar därför att det finns skäl att se över familjeåterföreningsdirektivet.

Konkreta förslag:

- Alla som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning bör få information på sitt eget språk om svensk rätt när det gäller brott i nära relationer, individers (särskilt kvinnors) rättigheter, familjelagstiftning m.m.
- Överväg att initiera en översyn av familjeåterföreningsdirektivet för att göra det möjligt att informera den som söker uppehållstillstånd på grund av anknytning om makes/sambos tidigare våldsbrottslighet.

5.4 Projektsjukan

Landets kvinnojourer ger en nästan samstämmig bild när det gäller finansieringen av deras verksamhet: satsningarna på kvinnojourns verksamhet lider av "projektsjuka".

Olika tillfälliga satsningar med möjlighet att söka pengar för särskilda projekt är inte ovanliga. Problemet med projektmedel är dock att anslagen är tidsbegränsade och inte ska användas till ordinarie verksamhet. Det kvinnojourerna behöver är dock snarare stabil finansiering av basverksamheten.

Fördelen med projektmedel är att det går att ställa tydliga krav på resultat och prestation på den som får pengarna. Vi menar dock att sådana krav kan ställas även om medlen ges på ett mer långsiktigt sätt och till ordinarie verksamhet. Också då kan man kräva rapportering och göra uppföljningar av att pengarna används på rätt sätt.

Konkret förslag:

- Satsningar från staten och kommunerna på kvinnojoursverksamhet bör i första hand gå till att säkerställa stabil finansiering av ordinarie verksamhet, inte till projekt.

5.5 Förebyggande arbete

Även om rapporten främst tar sikte på andra frågor, vill vi nämna något om också våldsförebyggande insatser. Arbetet för att förebygga relationsvåld måste utvecklas. Arbetet bedrivs på många sätt: genom lagstiftning, utbildning av myndighetspersonal, samverkan mellan myndigheter, kampanjer i media osv.

En nyckelfråga är dock hur vi påverkar attityder och värderingar hos barn och unga. Vars och ens värdegrund börjar formas i unga år och den som tidigt lär sig att respektera andras människovärde har goda förutsättningar att bära sådana värden med sig hela livet. Vi tror att det långsiktigt är av stor betydelse att diskutera och arbeta i skolan med frågor som rör jämställdhet, könsroller, rätten till sin kropp och rätten att inte bli slagen, vilken hjälp som finns osv. Det finns idag material från många olika aktörer att använda. Till exempel har Män för jämställdhet låtit arbeta fram undervisningsmaterial för skolan.

Konkreta förslag

- Förbättra jämställdhetsarbetet i skolan.
- Låt skolundervisningen i sex och samlevnad i större utsträckning ta upp attityd- och värdefrågor och särskilt frågor om relationsvåld.

6. 50 FÖRSLAG MOT VÅLD I NÄRA RELATIONER

Vi har rest genom ett Sverige där stor otrygghet råder för många kvinnor på den plats som ska vara allra tryggast; hemmet. Samtidigt har vi över hela landet mött ett stort engagemang och en stark vilja att göra Sverige tryggare och livet lättare för dem som drabbas av våld i en nära relation. Vi har fått med oss starka berättelser men också många tankar om vad som borde förändras.

Moderaterna har en viktig uppgift i att med nya idéer och nya förslag gå i täten i arbetet mot våld i nära relationer. I den här rapporten presenterar vi 50 förslag till förbättringar av politiken mot våld i nära relationer.

Här följer de 50 förslagen i punktform.

- Se över åklagarnas och domstolarnas praxis vad gäller anhållande och häktning vid misstanke om relationsvåld. Om anhållande- och häktningspraxis visar sig vara restriktiv bör Åklagarmyndigheten få i uppdrag att utveckla sitt arbete med dessa frågor.
- Den som misstänks för relationsvåld ska i normalfallet inte vistas i parets gemensamma bostad under utredningstiden. Kan den misstänkte inte häktas bör besöksförbud i egen bostad kunna meddelas.
- Skapa jourboenden dit personer som ålagts besöksförbud i egen bostad kan hänvisas.
- Bättre möjligheter för kvinnan att få tag på sina tillhörigheter, till exempel genom ett snabbspår hos Kronofogdemyndigheten eller ett tydligt uppdrag till polisen.
- Utveckla samarbeten mellan kommunerna för att kunna erbjuda kvinnor som drabbas av våld i en nära relation möjlighet till skyddat boende i en annan kommun och för att underlätta kvinnors möjligheter att etablera sig permanent på en annan ort.
- Kommunerna bör inrätta en personsäkerhetsansvarig för samverkan mellan relevanta aktörer.
- Sjukvården tillsammans med rättsväsendet bör överväga att utveckla ett misshandels-kit med uppgift om prover som behöver tas och undersökningar som behöver göras när ett misshandelsoffer söker sjukvård.
- Fortsätt utbildningsåtgärderna inom rättsväsendet när det gäller bemötande av brottsdrabbade.

- Se till att det finns karriärvägar för poliser som utreder relationsvåld.
- Se över möjligheten att få rättshjälp vid bodelning.
- Se över om det går att begränsa möjligheterna att förhåla ett bodelningsförfarande.
- Inrätta fler relationsvåldsentra, där alla professioner, som kan bistå våldsdrabbade kvinnor och barn, finns.
- Se till att möjlighet till juridisk rådgivning finns på dessa relationsvåldsentra.
- Se till att den våldsdrabbade erbjuds hjälp inom 48 timmar.
- Se över införandet av en "resultatpeng" till de polismyndigheter som lyckas klara upp en viss andel (eller mer) av de ärenden som rör våld i nära relationer.
- Höj kompetensen inom statliga myndigheter, förskolan, skolan, sjukvården och på andra håll om innebörden av skyddade personuppgifter.
- Låt Skatteverket eller polisen utarbeta råd och checklistor som anger hur myndigheter, företag med flera ska agera för att inte röja skyddade personuppgifter.
- Skärp straffet för brott mot tystnadsplikt, när någon av oaktsamhet röjer till exempel skyddade personuppgifter.
- Se över de regler som påverkar kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter, när vårdsnaden om barnen är delad eller pappan har rätt till umgänge med barnen.
- Se över arbetet med att utveckla och sprida kunskap om riskbedömningsinstrument och strukturerade riskbedömningar inom polisen.
- Säkerställ att polisen gör riskbedömningar i alla situationer då det är motiverat.
- Öka kunskapen om riskbedömningsinstrument och strukturerade riskbedömningar inom Åklagarmyndigheten och domstolarna.
- Använd klassiskt polisarbete, inklusive spaningsinsatser, för att upptäcka och beivra överträdelse av kontaktförbud.
- Prioritera överträdelse av kontaktförbud högre i polisarbetet, dels för att skydda hotade kvinnor i enskilda fall, dels för att förstärka förtroendet för kontaktförbudet som förebyggelse.

- Se till att alla som får beslut om kontaktförbud till skydd för sin person har en kontaktperson inom polisen.
- Öka möjligheterna att använda närståendemeddelanden som bevis i ärenden som rör hot och våld i nära relationer.
- Tydliggör vilka uppgifter en särskild företrädare för barn har.
- Gör det möjligt att utse särskild företrädare för barn, även när barnet bevittnat våld i en nära relation.
- Synliggör den psykiska misshandeln och tydliggör därför i paragraferna om misshandel respektive vållande till kroppsskada eller sjukdom att bestämmelserna avser såväl fysiska som psykiska skador.
- Höj kompetensen inom rättsväsendet när det gäller vad psykiska skador är, hur de uppkommer och vilka konsekvenser de får för den som drabbas.
- Ett naturligt led i polisarbetet bör vara att också göra läkarutredningar av psykiska skador.
- Se över hur kvinnor i samband med relationsvåld ska få hyra en ny lägenhet, även om de är skuldsatta och/eller har betalningsanmärkningar.
- Se över möjligheten att ge våldsutsatta kvinnor kommunala hyresgarantier för att underlätta för dem att få en bostad.
- Undersök om det finns tecken på att upprepat och utdraget processande används som ett medel för att trakassera andra, t.ex. en tidigare partner.
- Kräv bägge vårdnadshavares godkännande för att minderåriga ska kunna erhålla nationellt id-kort, d.v.s. inför samma regelverk som för minderårigas möjlighet att erhålla pass.
- Tydligare regelverk för hur samverkan ska ske mellan kommuner när det gäller kvinnor och barn i extrema situationer.
- Höjd kompetens hos socialtjänst och andra aktörer när det gäller skolgång och andra praktiska frågor som måste lösas när mammor och barn lever i extrema situationer.
- Säkerställ att män som misshandlar erbjuds behandling för att förändra sitt beteende, när behandling bedöms lämplig.
- Utveckla och utvärdera kriminalvårdens arbete med intagna som dömts för relationsvåld.

- Höj kompetensen inom socialtjänsten, äldre- och handikappomsorgen, skolan, sjukvården och rättsväsendet när det gäller övergrepp mot funktionsnedsatta.
- Tydliggör inom socialförvaltningen vem som bär ansvar för våldsdrabbade funktionsnedsatta personer..
- Se till att rättsväsendet har tillgång till personer som har specialistkompetens när det gäller att kommunicera med personer med olika slags funktionsnedsättningar och som kan fungera som ett slags tolkar när funktionsnedsatta ska förhöras.
- Se till att det finns skyddade boenden som är tillgängliga för funktionsnedsatta.
- Skapa rutiner inom Rikskriminalpolisen, Interpol och Utrikesdepartementet för hur ärenden om hedersrelaterad brottslighet med internationell anknytning ska handläggas och var polisens utredare kan få hjälp och vägledning.
- Utöka dialogen med och mellan kulturella och religiösa ledare när det gäller till exempel kulturellt betingade föreställningar om heder, skam, familj, kvinnor och män, bland annat för att den svenska familjerättsliga lagstiftningen ska vinna ökad förståelse och efterlevas av alla som bor i Sverige.
- Överväg att initiera en översyn av familjeåterföreningsdirektivet för att göra det möjligt att informera den som söker uppehållstillstånd på grund av anknytning om makes/sambos tidigare våldsbrottslighet.
- Alla som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning bör få information på sitt eget språk om svensk rätt när det gäller brott i nära relationer, individers (särskilt kvinnors) rättigheter, familjelagstiftning m.m.
- Satsningar från staten och kommunerna på kvinnojoursverksamhet bör i första hand gå till att säkerställa stabil finansiering av ordinarie verksamhet, inte till projekt.
- Förbättra jämställdhetsarbetet i skolan.
- Låt skolundervisningen i sex och samlevnad i större utsträckning ta upp attityd- och värdefrågor och särskilt frågor om relationsvåld.

7. GENOMFÖRDA BESÖK

Följande besök har genomförts av Andreas Norlén och Ewa Thalén Finné. Härutöver har andra engagerade moderata riksdagsledamöter gjort ytterligare besök under projektiden.

Malmö stad kriscentrum
Koncept Karin, Malmö
Polisen, Malmö
RFSL Malmö
Kvinnojouren Måna, Strängnäs
Kvinnohuset, Västerås
Uppsala kvinnojour
ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige
Män för jämställdhet
Stiftelsen Tryggare Sverige
Polisens hundpatrull, Karlskrona
Systerjouren Somaya, Stockholm
Amphi produktion, Hägersten
Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum, Göteborg
Bräcke diakoni, Göteborg
Kvinnofridscenter - Utväg kvinnor, Göteborg
Polishögskolan, Solna
Familjestöd/Utsikt, Karlskrona
Kvinnojouren Embla, Sölvesborg och Olofströms kvinnojour
Akutmottagningen, Blekingesjukhuset, Karlskrona
Polisen, Trelleborg
Socialförvaltningen, Svedala
Kvinnojouren, Trelleborg
Kvinnofrid, Trelleborg
SKR, Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund
BOJ, Brottsofferjourernas riksförbund
Frideborg, Norrköping
Polisen, Norrköping
Polisen, Motala
Ellinor kvinnojour, Linköping
Socialtjänsten, Ydre
Polisen, Luleå
Åklagarkammaren, Luleå
Oden/drogrådgivning, Skellefteå
Centrum för kvinnofrid, Skellefteå
Skellefteå tingsrätt
Polisen, Örnsköldsvik
Resurscentrum mot våld, Örnsköldsvik